

Az újra otthagyt „ország”

Háború és háború

„Mi kívánunk neked ennél is jobb helyet, / téged Afganisztán még mindig emleget!” – énekelte a győri Auróra punkegyüttes 1989-ben, amikor már nagyon szó volt arról, hogy a szovjet csapatok kivonulnak Magyarországról. A dalszerző Víg László (Vigi) utalt arra a bonyolult történetre, ami éppen tíz éve zajlott a szovjet birodalomtól délre, egy olyan „országban”, ami talán soha nem volt annak nevezhető és talán ma sem az.

A hegyes-völgyes terület a 18. század közepére kezdett némi egységesedést mutatni, akkor ugyanis bizonyos Ahmad Sah Abdali egyesítette a törzsek egy részét és a területeket, illetve néhány évvel később az Afgán Királyság fővárosa Kabul lett az addigi Kandahár helyett. Habár a pastu törzsek óriási területei nem feltétlenül termékenyek, nagy szerencsétlenségük az volt, hogy a napóleoni háborúkat követően a vérszemét kapó és terjeszkedő, egyre nagyobb Orosz Birodalom és a már angol gyarmati fennhatóság alatt levő India közé estek.

Zahir sah negyven évig uralkodott, ezalatt stabil volt az ország

▲ FORRÁS: WIKIMEDIA COMMONS

Az angolok (pontosabban a brit-indiai csapatok) 1839-ben támadtak, elfoglalták a főbb városokat, megbuktatták az uralkodót és bábkirályt helyeztek el a trónon (Sudzsa Sáh), illetve helyőrséget hagytak Kabulban. Azonban az több ezer főnyi kontingens odaveszett: az elmúlt hetekben látott kaotikus kivonulás sajnos nem az első volt Afganisztán történetében, ugyanis az angol katonák közül mindössze egyetlen ember, egy katonaosztály tudott elvergődni Indiáig, a többiek túsul estek vagy meghaltak. 1842-ben jött az angolok megtorlása, a Kabulba való betörés és boszszúhadjárat után sorsára hagyták az országot, ám a befolyásuk továbbra is érezhető volt, sőt. 1893-ban meghúzták Afganisztán és Pakisztán határvonalát, amely „húzás” anynyira gyalázatosra sikerült, hogy a

William Barnes festménye a britek kudarcba fulladt kivonulásáról (1842)

▲ FORRÁS: WIKIMEDIA COMMONS

pastuk Trianonjaként is emlegeti a történettudomány, annyi zavart és háborút okozott. Az ún. Durand-vonal (Henry Mortimer Durandról, Brit India akkori külügyminiszteréről nevezték el) a két ország 2640 kilométernyi határa a hegyekben, amely a pastu törzsi területeket metszi, de ezt Afganisztán soha nem ismerte el. A pakisztáni-afgán határ ma is alig ellenőrizhető.

Angol-afgán háború 1878-ban és 1919-ben is volt, de 1920-tól stabilizálódott a térség, illetve az ország, sőt a második világháborúból teljesen ki is maradt. Mohamed Zahir sah apja, Nadir sah meggyilkolása után, 1933-ban lépett trónra és negyven éven állt Afganisztán élén királyként: ez volt az ország történetének legnyugalmasabb korszaka. Ám 1973 júliusában, míg Olaszországban gyógykezelésen volt, unokatestvére, a miniszterelnök Daud államcsínyt szervezett és megfosztotta hatalmától. Afganisztánt köztársasággá kiáltották ki, Daud pedig miniszterelnökként öt éven át uralkodott – 1978. áprilisában azonban családjával együtt meggyilkolták. A pokol ekkor kezdett elszabadulni, hiszen a marxista-kommunista Afgán Demokratikus Néppárt szervezte a puccsot, a nyíltan szovjetbarát Nur Mohamed Taraki került hatalomra Kabulban, ám ez a vidéki, elmaradott törzseknek az ellenállásába ütközött. Az ország forrongott, az Egyesült Államok pedig titokban pénzelné kezdte a mudzsahedeknek nevezett iszlám harcosokat a hatalom gyengítéséért és a hidegháború szellemében. 1979 októberében következett Hafi zullah Amin puccsa (megölték Tarakit), ám Brezsnyev és Moszkva lépett: 1979 karácsonyán, kihasználva az amerikai teheráni túsdrámáját, lerohanta Afganisztánt, december 27-én orosz kommandósok végeztek Aminnal és családjával. A Szovjetunió katonai jelenléte egy éven belül hatalmasat növekedett, több mint százezer szovjet ka-

tona állomásozott Afganisztánban, amelynek új, moszkvabarát elnöke Babrak Karmal lett. A Szovjetunió vezetői néhány hónapos „kalandra” számítottak, ezzel szemben a megszállás majdnem tíz évig tartott, a

a tárgyalások a kivonulásról, de még előtte leváltották Karmalt és helyére egy mérsékelt vezető, Mohamed Nadzsibullahot nevezték ki a szovjetek. 1989. február 15-én befejeződött a kivonulás, a folya-

Az 1996-ban brutálisan kivégzett Mohammed Nadzsibullah szovjet katonák között, 1986-ban

▲ KORÁBBI FELVÉTEL: DANIAL JANIN/AFP/GETTY IMAGES

bicska pedig nagyon beletörött az afgán sivatagokba és hegyekbe. A mudzsahedekkel folytatott harcokban, egy rettenetes, borzasztó körülmények között, évekig tartó gerilla-háborúban több mint huszonezer szovjet katona esett el, harmincezer pedig megsebesült, az elhunyt afgán ellenállók és polgári lakosok számát mai napig nem lehetett tisztázni, a nemzetközi szervezetek 600 ezer és kétfélmillió közé teszik.

Az új szovjet pártfőtitkár, Mihail Gorbacsov 1985-ös hatalomra kerülése után megkezdődtek

A Szovjetunió hadserege 1989-ben vonult ki Afganisztánból

▲ FORRÁS: MULT-KOR.HU

matosan gyengülő, majd 1991-ben összeroppanó Szovjetunió elengedte Afganisztán kezét. Ahogy az lenni szokott, 1992-től menetrendszerűen újraindult a zűrzavar, a különböző törzsek hadurairól vették kezükbe a területek irányítását, Kabul a mudzsahedek foglalták el, Nadzsibullah a kabuli ENSZ-misszió épüle-

tébe menekült. 1994-95-ben tűnt fel a Talibán, az 1996-ban a hatalmat is átvevő szélsőséges iszlám fegyveresek létszámában egyre növekvő csoportja. Kabul sokadjára elesett, a kommunistának tartott, a szovjetekkel együttműködő embereket borzalmas körülmények között kivégezték, megcsönkítették, köztük Nadzsibullahot és testvérét is. Megkezdődött a Talibán több mint öt évig tartó uralma, amely bevezette a szigorú saríja törvénykezést.

Az újabb fordulat és az Egyesült Államok beavatkozása húsz évvel ezelőtt következett be: a szeptemberi New York-i terrorcselekményeket követően jött az amerikai és szövetséges hadseregek intervenciója, ennek tulajdonképpeni célja az al-Káida terrorista szervezet kiképző táborainak elpusztítása volt. Az afganisztáni háború kitörését a terrortámadásért felelőssé tett Oszama bin Láden kiadatásának megtagadása előzte meg, az al-Káida iszlamista terrorszervezet egyik alapító tagjaként számos kiképzőtáborot működtetett az országban.

A szövetségesek hetek alatt elfoglalták Kabult, a háborúban segítségükre voltak az északi hadurak is, a talibok vidékre menekültek, elrejtőztek és gyakorlatilag ugyanaz a forgatókönyv következett, mint a nyolcvanas években, csak ez nem tíz, hanem húsz évig tartott.

A „demokráciainport” folyamatos volt, de a béketeremtés most sem sikerült: az afgán diaszpóra és a korábbi mudzsahedek vezetői Hamid Karzai-t fogadták el az ország elnökének, Kabult valamennyire sikerült újjáépíteni, de egyre-másra történtek a robbantásos merényletek, az amerikai és szövetséges csapatok elleni támadások. Az amerikai csapatkivonásról 2020-ban döntött az akkori elnök, Donald Trump – idén tavasszal, a kivonulás elkezdésekor a Talibán már ugrásra készen állt, az afgán hadsereg pár hét alatt összeomlott, Kabul pedig augusztus 15-én, harc nélkül esett el, a 2014 óta hatalmon levő elnök, Asraf Gáni Amadzái emenekült.

